

Supremația dreptului Uniunii Europene

Alexandru-Constantin MIU¹

Abstract

Această lucrare își dorește să analizeze importanța Dreptului Uniunii Europene, urmărind să aducă în prim plan una dintre problematicile mereu actuale la nivel comunitar și anume cea a supremației dreptului UE. În prezentul studiu vom urmări să analizăm evoluția percepției statelor membre asupra conceptului de supremație a dreptului unional, dezvoltarea și exemplificarea conceptului de prioritate de aplicare a normelor europene și a diferențelor și asemănărilor dintre acesta și supremație. Prezenta lucrare scoate în relief, de asemenea, și implicațiile pe care aderarea la Uniunea Europeană le-a adus în dreptul național la nivel constituțional. În încercarea de a crea un tablou cât mai fidel asupra evoluției dreptului european și a conceptelor pe care acesta le cuprinde, în cadrul lucrării am amintit de deciziile emblematice luate de către sistemele jurisdicționale ale statelor membre în vederea conservării independenței legislative naționale. În egală măsură, în lucrarea dată se poate observa evoluția spre un cadru legislativ comunitar uniform, expusă mai ales prin vasta jurisprudență.

Cuvinte-cheie: *supremația dreptului UE, legislație Europeană, prioritate de aplicare, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, drept național, jurisprudență, norme constituționale*

Principiul supremației dreptului european este un principiu general care a fost afirmat în nenumărate rânduri în domeniul Dreptului Uniunii Europene, CJUE fiind cea care a stabilit o practică judiciară vastă despre care urmează să amintim pe parcursul acestei lucrări. Acest principiu garantează preeminența dreptului adoptat la nivel european în raport cu dreptul național al statelor membre UE. Prevalența Dreptului Uniunii este un principiu fundamental alături de principiul efectului direct și principiul aplicabilității imediate. „Supremația dreptului Uniunii Europene reprezintă una dintre caracteristicile fundamentale specifice ordinii juridice a Uniunii Europene, care o deosebește de orice altă entitate la nivelul comunității internaționale.”²

Deși acest principiu al supremației Dreptului UE a fost prefigurat încă din anul 1962, prin cauza Van Gend en Loos³, urmând a fi statuat în anul 1964 prin

¹ Student, Academia de Studii Economice din București, Facultatea de Drept, e-mail: miualexandru18@stud.ase.ro

² Gabriel-Liviu Ispas, Daniela Panc, *Drept instituțional al Uniunii Europene*, p. 90, Ediția a II-a revizuită și adăugită, București, Editura Hamangiu, 2021

³ C.J.C.E., cauza 26/62, NV Algemene Transport - en Expeditie Onderneming van Gend & Loos c. Netherlands Inland Revenue Administration, Hotărârea din 5 februarie 1963

celebra Hotărâre 6/64 Costa c./ENEL⁴, încă și în momentul actual putem observa în cadrul realității sociale importanța și impactul său semnificativ asupra parcursului evolutiv al statelor membre ale Uniunii Europene în sensul acceptării Dreptului UE ca drept supranațional și al aplicării acestuia în vederea dezvoltării comunității Uniunii și implicit, al statelor membre UE.

Prezenta lucrare va încerca să surprindă în mod succint relevanța, perspectiva evolutivă și determinarea laturii juridice, regimul juridic a acestui principiu realizată de legiuitorul european. Pe parcursul acestei lucrări, vom încerca să observăm modalitatea de edictare a acestui principiu și să fac, în final, propuneri de lege ferenda menite să îmbunătățească funcționarea acestui principiu, aducând un plus legislativ în cadrul normelor europene și depășind eventualele situații în care vidul legislativ pune la îndoială ideile călăuzitoare ale legislației europene îngreunând astfel activitatea CJUE, în cazul apariției eventualelor litigii, cu asigurarea clarității cadrului legislativ supranațional al statelor membre și cu garantarea unui mediu legislativ stabil între statele membre.

Perspectiva abordată în cadrul acestei lucrări științifice urmărește dezvoltarea unor idei cu caracter de noutate privitor la supremația Dreptului Uniunii Europene.

În anul 1951, la Paris, erau puse bazele primei Comunități Europene. Această organizație internațională se numea Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO), iar aceasta din urmă a început să funcționeze din anul 1952 între statele membre. Timpul și dezvoltarea „fulminantă” a acestei organizații stabilite la nivel internațional duc la dezvoltarea unui nou sistem de drept, un sistem care este propriu spațiului european. „Tipologia dreptului s-a îmbogățit, în mod real, cu sistemul de drept al Uniunii Europene, nou apărut.”⁵. Sistemul de drept a fost cunoscut până în anul 2009, atunci când a intrat în vigoare Tratatul de la Lisabona sub denumirea de „drept comunitar” sau sub denumirea de „drept comunitar european”.

În decursul timpului, Uniunea a cunoscut „o interesantă evoluție în planul aprofundării integrării, inițial economice și mai apoi și în plan politic dintre statele membre. De asemenea, integrarea europeană s-a lărgit și în conținut, prin sporirea domeniilor supuse mai întâi cooperării interguvernamentale și mai apoi integrării, adăugând la acestea din urmă politica externă și de securitate comună și domeniul justiției și afacerilor interne.”⁶ Cele trei comunități europene care au dus la crearea Uniunii Europene erau organizații internaționale de cooperare regională având natură economică, iar prin contopirea lor a fost creată o organizație suprastatală de integrare despre care unii autori susțin că prezintă aspirații de tip federalist, deși structurile sale instituționale cunosc încă unele dificultăți în funcționare, iar integrarea efectivă a statelor membre, mai ales în unele domenii ce țin strict de

⁴ C.J.C.E., Cauza 6/64, Flaminio Costa c. E.N.E.L., Hotărârea din 15 iulie 1964

⁵ Augustin Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, p. 5, ed. a VI-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2016

⁶ Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Constituția României*, Comentariu pe articole, ed. a 2-a, Editura C.H. Beck, București, 2019 p. 1331, paragraf 2

suveranitatea națională, este, uneori, pusă sub semnul întrebării.⁷

În ceea ce privește ordinea juridică a Uniunii, aceasta este instituită prin intermediul mai multor tipuri de acte normative. În categoria actelor cu caracter normativ prin care este instituită ordinea juridică în cadrul Uniunii Europene vom include tratatele fondatoare, dar și tratatele modificatoare, producția normativă a instituțiilor din cadrul Uniunii reprezentată de exemplu prin diverse regulamente și directive. De asemenea, ordinea juridică este instituită și prin intermediul Curții de Justiție a Uniunii Europene, aceasta prezentând o contribuție creatoare însemnată prin actele întreprinse și astfel fiind unul din instrumentele juridice prin care Uniunea își realizează în mod eficient obiectivele.

Conform opiniilor doctrinare, „pentru statele membre ale Uniunii Europene importanța dreptului UE ca izvor de drept original și autonom se concretizează în aceea că el reprezintă o sursă de normativitate plasată în afară, dar suprapusă producției statale de norme juridice, alcătuiind o ierarhie normativă relativ structurată, caracterizată printr-o stratificare complexă.”⁸

În ceea ce privește principiul supremației dreptului european raportat la cel național, considerăm că acest principiu este în totalitate aplicabil și, de asemenea, din punctul nostru de vedere, se va aplica în toate cazurile, deoarece pentru aderarea la Uniunea Europeană, țările candidate vor avea de îndeplinit anumite proceduri și vor încheia anumite tratate și acorduri în perioada de preaderare ceea ce duce la o așa numită „aderare-adeziune”. Ajustările legislative și cele ale mediului politico-socio-economic pentru eficiența funcționare a statelor membre în cadrul UE au loc înainte de momentul propriu-zis în care actele juridice urmează să fie încheiate, astfel că aceste ajustări capătă caracterul unor condiții necesare aderării în cazul statelor aspirante.

De asemenea, un alt fapt care dovedește superioritatea dreptului european în privința forței juridice este acela că adaptarea legislativă și însușirea acquisului comunitar a dobândit cu timpul un caracter crescând. Normele incluse în legislația dreptului UE se diversifică, volumul acestora crește și oferă o bază legislativă mult mai solidă și cuprinzătoare. Creșterea volumului legislativ poate fi observată cu ușurință prin simpla comparare a timpului necesar îndeplinirii negocierii în vederea aderării pentru statele membre. După cum putem observa, există o diferență evidentă între negocierile purtate în primele valuri de aderare și cele necesare valurilor de aderare mai recente. Diversificarea legislației și stabilirea măsurilor de protecție a prosperității Uniunii a fost relevată prin intermediul istoriei, dacă privim perioada de criză avută de Uniune în urma aderării unor state cu o situație economică precară. Precauția actuală a Uniunii a dus la un grad de complexitate și tehnicitate sporit în ceea ce privește ultimele valuri de aderare. De exemplu, în cazul Bulgariei și României, putem observa preocuparea UE pentru dezvoltarea sa prin faptul că negocierile s-au finalizat prin instituirea unui mecanism de cooperare și verificare,

⁷ *Ibidem* p. 1331, paragraf 2

⁸ Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Constituția României*, Comentariu pe articole, ed. a 2-a, Editura C.H. Beck, București, 2019 p. 1331, paragraf 3

după cum putem constata în urma consultării Deciziei 2006/928/CE a Comisiei Europene. Mecanismul de cooperare și verificare presupune verificarea ulterioară momentului aderării a evoluției spațiului politic, juridic, dar și a celui instituțional în anumite domenii prezentate pe larg în decizia Comisiei.

În al treilea rând, supremația dreptului comunitar în raport cu dreptul național este dovedită și printr-un fapt juridic concret, anume revizuirea Constituției României din anul 2003. Revizuirea Legii fundamentale a adus un mare beneficiu legislativ, deoarece prin dezvoltarea articolului 148⁹ au fost introduse reguli procedurale speciale pentru ratificarea tratatelor ce au ca scop crearea unor reglementări privind transferul de atribuții statale în sarcina organizației internaționale la care articolul în cauză face referire, dar și reglementări privind exercitarea în comun cu alte state a unor competențe specifice suveranității de stat. Până în anul 2003, statul român dispunea doar de prevederi generale privitoare la modul în care tratatele internaționale sunt ratificate, dar și de anumite prevederi speciale ce erau cuprinse în cadrul articolului 20, acestea din urmă făceau referire la interpretarea și aplicarea tratatelor internaționale din materia drepturilor omului. Prin articolul 148, România tinde spre europenizare, inovând cadrul legal românesc și aducând în planul legislativ constituțional norme similare altor legi fundamentale europene, cu singura deosebire că legiuitorul român a ales să nominalizeze organizațiile internaționale la care articolele prevăzute în Titlul VI fac referire. Țări precum Germania¹⁰ și Spania¹¹ dețin dispoziții cu caracter general în ceea ce privește transferul de atribuții statale specifice suveranității lor către organizații internaționale, iar în cazul altor state întâlnim clauze care fac posibilă ratificarea unor tratate internaționale de natură politică, spre exemplu statul italian având o astfel de reglementare în art. 80 din Constituția sa.

Normele europene sunt eficiente în virtutea faptului că sunt permise și recunoscute de către ordinea noastră constituțională. Textul articolului 148, alineatul

⁹ Art. 148 – Integrarea în Uniunea Europeană

- (1) Aderarea României la tratatele constitutive ale Uniunii Europene, în scopul transferării unor atribuții către instituțiile comunitare, precum și al exercitării în comun cu celelalte state membre a competențelor prevăzute în aceste tratate, se face prin lege adoptată în ședința comună a Camerei Deputaților și Senatului, cu o majoritate de două treimi din numărul deputaților și senatorilor.
- (2) Ca urmare a aderării, prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu, au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare.
- (3) Prevederile alineatelor (1) și (2) se aplică, în mod corespunzător, și pentru aderarea la actele de revizuire a tratatelor constitutive ale Uniunii Europene.
- (4) Parlamentul, Președintele României, Guvernul și autoritatea judecătorească garantează aducerea la îndeplinire a obligațiilor rezultate din actul aderării și din prevederile alineatului (2).
- (5) Guvernul transmite celor două Camere ale Parlamentului proiectele actelor cu caracter obligatoriu înainte ca acestea să fie supuse aprobării instituțiilor Uniunii Europene.

¹⁰ art. 24 din Constituția Germană

¹¹ art. 93 și 94 din Constituția Spaniei

(1) epuizează ipoteza normativă ce vizează procesul pe care statul român l-a avut de îndeplinit în vederea aderării sale la Uniune, fiind urmat de textul celorlalte alineate ce vizează participarea statului român ca membru cu drepturi depline în cadrul UE. Ultimele două alineate ale art. 148 stabilesc garanții de ordin instituțional pentru asigurarea respectării principiului pacta sunt servanda privitor la relațiile interstatale dintre statele membre ale UE, dar și pentru a asigura o funcționare cât mai eficace a României în cadrul acestei organizații comunitare. Garanțiile instituționale vizate de alin. (4) și (5) ale art. 148 vizează toate cele trei puteri statale stabilite prin Constituție (legislativă, executivă și judecătorească) în contextul în care prevederile europene pot fi aplicate efectiv doar prin utilizarea celor trei puteri. Această reglementare atât de generală permite evitarea situațiilor în care statele membre UE ar încerca să se sustragă de la răspunderile ce le-au revenit în mod concret în virtutea integrării europene.

Articolul 148, alin.(2) reprezintă una din excepțiile de la regula prevăzută în articolul 11 din Constituția României, care privește raportul dintre dreptul internațional public și cel intern. Această reglementare stabilește o prioritate normativă privitor la aplicarea dreptului European.

CJUE a statuat prin mai multe decizii principiul răspunderii statelor pentru nerespectarea sau greșita aplicare a dreptului comunitar, întărind, astfel, și mai mult principiul supremației dreptului UE în raport cu statele membre. Printre deciziile statuate de CJUE putem aminti: *Andrea Francovich și Danila Bonifaci c. Italia*, *Kobler c. Austria*.

Un alt argument prin care putem constata supremația dreptului european este reprezentat de vasta jurisprudență din acest domeniu realizată de instanța europeană. Putem aminti pentru susținerea acestui argument celebra cauză *Costa c./ ENEL* al cărui obiect a fost conflictul dintre dreptul comunitar (în prezent, dreptul UE) și o lege italiană posteroară, referitoare la naționalizarea electricității: „dispoziții legale interne, indiferent de modul în care ar fi adoptate sau formulate, nuar avea prioritate față de regulile juridice care rezultă din Tratat, un izvor independent de drept, datorită naturii speciale și originale a ultimelor, altfel dreptul comunitar ar fi privat de caracterul său de sistem juridic al unei comunități [de state] și însuși fundamentul juridic al Comunității ar fipus la îndoială ”.

După cum putem observa și din spusele profesorului Răzvan Horațiu Radu: „Raționamentul Curții de Justiție în această cauză se bazează pe trei argumente complementare: aplicabilitatea directă și imediată a dreptului Uniunii, atribuirea de competențe Uniunii, atribuire prin care se limitează în mod corespunzător drepturile suverane ale statelor membre și necesitatea asigurării uniformității aplicării dreptului UE în întreg spațiul acesteia.”¹²

Supremația dreptului european nu este o supremație propriu-zisă¹³, absolută, ea nu va aduce atingere dreptului național și independenței legislative a statelor

¹² https://www.constcourt.md/public/files/file/conferinta_20ani/programul_conferintei/Razvan_Horatiu_Radu.pdf

¹³ Conform DEX, termenul de supremație poate fi definit ca „superioritate absolută unită cu autoritate și putere”

membre în afara cadrului deja stabilit de către părți, ci, mai degrabă, despre acest concept al „supremației” am putea vorbi ca fiindo prioritate de aplicare a dreptului UE, deoarece acest principiu nu obligă statele membre la abrogarea, anularea sau invalidarea normelor interne contrare legislației europene, ci îndeamnă la a nu fi aplicate în speța dedusă judecării și la a da prioritate de aplicare prevederilor cu aplicabilitate directă din dreptul Uniunii. „Normele din dreptul intern astfel neaplicate nu dispar din ordinea juridică națională, ci rămân valide și pot fi oricând aplicate la situații de fapt în care nu există risculinterferenței cu competența UE.”¹⁴ Supremația la care Dreptul UE se referă este una relativă, dreptul european având supremație doar în raport cu o anumită parte a dreptului național, iar nu înraport cu întregul drept statal în cauză.

„Prioritatea funcționează în raport cu toate normele naționale și impune tuturor organelor statelor membre, inclusiv jurisdicțiilor constituționale, obligația de a lăsa *neaplicată* orice normă națională, fie ea și de natură constituțională, în cazul unui conflict cu o normă de drept al UE.”¹⁵

Prioritatea de aplicare a dreptului Uniunii, atât în ceea ce privește dreptul originar, cât și celderivat, a fost întărită și prin cauza Amministrazione delle Finanze dello Stato c. Simmenthal SpA: „în conformitate cu principiul priorității dreptului comunitar, raportul dintre prevederile Tratatului și cele ale dispozițiilor direct aplicabile adoptate de instituții, pe de o parte, și dreptul intern al statelor membre, pe de altă parte, este de așa natură încât prevederile și dispozițiile comunitare nu numai ca fac automat inaplicabile, încă de la intrarea lor în vigoare, orice prevederi contrare în vigoare ale dreptului intern, dar – atâta vreme cât ele reprezintă o parte integrantă a ordinii juridice aplicabile pe teritoriul fiecărui stat membru și au prioritate față de aceasta – împiedică și adoptareavalidă a unor noi reglementări naționale în măsura în care acestea ar fi incompatibile cu prevederile dreptului comunitar. Într-adevăr, orice recunoaștere a unui efect juridic al unei reglementări naționale care ar încălca domeniul în care Comunitatea își exercită competențele legislative sau care ar fi incompatibilă cu prevederile dreptului comunitar ar însemna o negare corespunzătoare aeficienței obligațiilor asumate necondiționat și irevocabil de statele membre prin Tratat și ar pune astfel în pericol înseși bazele Comunității.”¹⁶

„Prin hotărârea pronunțată în cauza C-285/98, Kreil, interpretând directiva referitoare la egalitatea de tratament între femei și bărbați, Curtea de Justiție a statuat că aceasta se opune reglementărilor naționale germane care excludeau, cu titlu general, femeile de la angajarea în funcții militare care implică utilizarea armelor. Astfel, Curtea de Justiție a dat prioritate dreptului UE în raport cu dispozițiile Constituției germane (deoarece în cauză era art. 12 din legea fundamentală).”¹⁷

¹⁴ Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Ibidem*, p. 1337

¹⁵ Razvan Horațiu Radu, Prioritatea ordinii juridice UE asupra dreptului național https://www.constcourt.md/public/files/file/conferinta_20ani/programul_conferintei/Razvan_Horatiu_Radu.pdf

¹⁶ C.J.C.E., cauza 106/77, Amministrazione delle Finanze dello Stato c. Simmenthal SpA, Hotărârea din 9 martie 1978

¹⁷ Razvan Horațiu Radu, *Ibidem*

Conform Cauzei 104/86, Comisia împotriva Italiei, în baza principiului cooperării loiale (Art. 4 din TFUE), statele membre sunt obligate la a abroga reglementarea în cauză sau la a o lăsa neaplicată după caz.

În hotărârea ce a fost pronunțată în cauza Simmenthal, CJUE a statuat că judecătorului național îi revine obligația de a lăsa neaplicată legea națională contrară dreptului Uniunii.

„Aplicarea dreptului UE nu este condiționată de abrogarea formală a normei naționale contrare: chiar dacă abrogarea, care face să dispară din ordinea juridică internă textul incompatibil, apare ca fiind utilă și uneori chiar obligatorie, pentru rațiuni ce țin de asigurarea certitudinii juridice, aceasta este considerată de Curtea de Justiție o simplă formalitate, fără efecte proprii. Inaplicabilitatea normei naționale nu se subordonează abrogării sale prealabile și se impune de îndată tuturor autorităților naționale.”¹⁸

Interesantă este și poziția adoptată de diverse Curți naționale, mai ales în contextul trecerii timpului. Astfel că putem observa două poziții. O primă poziție care poate fi observată în practica judiciară a statelor membre, caracteristică, în mod special, începuturilor a organizației suprastatale ce în zilele de astăzi avea să devină UE, este aceea a sprijinirii dreptului național în detrimentul celui comunitar în considerarea faptului că dreptul comunitar nu era suficient de dezvoltat, de cuprinzător, mai ales în privința protecției drepturilor fundamentale. Trecerea timpului, acompaniată de dezvoltarea comunitară accentuată, duce la formarea unei a doua poziții ce se reflectă cu prisosință în practica judiciară statală a unor țări membre UE este aceea care susține supremația acestui drept comunitar în fața celui național, însă în limita apărării suveranității naționale a fiecărui stat membru. Această a doua tendință se manifestă în special după intrarea în vigoare a Tratatului de la Maastricht.

Pentru a ilustra prima tendință putem da drept exemplu speța dedusă judecării Tribunalului Constituțional German în anul 1974 (Internationale Handelsgesellschaft (Solange I) BVerfGE 271(1974)). În hotărârea sa tribunalul se considera competent la acel moment în a controla conformitatea dreptului comunitar cu drepturile fundamentale consacrate de puterea constituantă în Constituția Germaniei, atâta timp cât dreptul comunitar nu asigura un nivel de protecție a drepturilor fundamentale echivalent cu cel asigurat de constituția din Germania. Curtea a declarat, de asemenea, la acel moment, că garanțiile drepturilor fundamentale asigurate de Constituție erau prioritare în raport cu dreptul comunitar, raportându-ne la teritoriul german.

În privința celei de-a doua tendințe putem oferi drept exemplu Decizia Maastricht (decizia BVerfGE 89155 (1993)). Prin această decizie Tribunalul Constituțional din statul german a stabilit faptul că reglementările care sunt edictate de o autoritate publică specifică a unei organizații care are un caracter supranațional, acte care au caracter juridic și sunt distincte de puterea de stat din statele membre, pot aduce atingere și indivizilor protejați de drepturile fundamentale în Germania.

¹⁸ *Ibidem*

Prin natura sa, această atingere adusă indivizilor aduce atingere implicit și suveranității statului german, astfel că Tribunalul Constituțional s-a declarat competent și a lăsat pe teritoriul german o normă de drept comunitar derivat inaplicabilă din cauza faptului că reglementarea în cauză nu își regăsește fundamentul în tratat, fiind, de asemenea, incompatibilă cu Legea Fundamentală germană. Deși rămasă inaplicabilă pe teritoriul Germaniei, norma nu a fost abrogată la nivel comunitar prin intervenția acestui Tribunal Constituțional.¹⁹

„Popoarele statelor membre, reprezentate de parlamentele naționale, constituie sursa legitimității dreptului comunitar. În concluzie, Uniunea Europeană nu dispune de o competență generală (Kompetenz Kompetenz) și normele constituționale continuă să constituie norma supremă în ordinea juridică internă, având în vedere că statele membre sunt singurele competente să decidă asupra unei revizuii a tratatelor.”²⁰

Privind prin analogie aceste două decizii, putem observa cum jurisprudența a evoluat în favoarea Dreptului Uniunii Europene în raport cu dreptul național, însă cu respectarea unor limite impuse prin intermediul stabilirii competențelor partajate. Prin acest considerent putem într-un mod foarte facil ajunge la concluzia că supremația Dreptului Uniunii există și îmbracă forma preeminenței legislative a normelor edictate de legiuitorul supranațional european ori de câte ori părțile respectă criteriile asumate prin acordul lor volitiv dat odată cu consimțământul în vederea acceptării „clauzelor contractuale”, iar dreptul suprastatal european nu încalcă suveranitatea statelor membre.

Dacă după toate cele expuse anterior am putut observa că Dreptul Uniunii prevalează în fața normelor contrare din dreptul național, per a contrario putem observa cauza ce vizează Curtea Constituțională a Poloniei care invocă faptul că „fiecare lege europeană trebuie să respecte legea poloneză”. Aceasta acțiune a fost catalogată ca fiind un „atac împotriva Uniunii Europene”, iar Comisia Europeană a adus la cunoștință că „nu va ezita să își folosească competențele în temeiul tratatelor pentru a proteja aplicarea uniformă și integritatea legii din uniune”.

Astfel, Comisia a decis să lanseze o procedură de infringement²¹ împotriva Poloniei pentru încălcări ale dreptului Uniunii Europene (decizia de a nu recunoaște supremația dreptului UE în fața legislației naționale) de către Tribunalul Constituțional de la Varșovia.

Pentru a evita orice diferend, consider că o soluție ar fi definirea acestui principiu al supremației Dreptului Uniunii Europene în mod concret prin folosirea unor termeni accesibili și prin definirea conceptului de „supremație” a Dreptului UE, definire ce urmează a fi făcută în cadrul legislației primare²². De asemenea, soluția

¹⁹ Prioritatea ordinii juridice UE asupra dreptului național, Răzvan Horațiu Radu

²⁰ Razvan Horațiu Radu, *Ibidem*

²¹ Procedura de constatare a neîndeplinirii obligațiilor, https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/applying-eu-law/infringement-procedure_ro

²² „Tratatele reprezintă punctul de plecare pentru legislația UE și sunt cunoscute în Uniunea Europeană subdenumirea de „legislație primară”.

găsită urmărește uniformizarea cadrului jurisprudențial, de aceea ar putea avea un caracter general pentru o aplicabilitate cât mai mare, însă pentru garantarea suveranității fiecărui stat, legiuitorul supranațional ar putea enumera limitativ domeniile în care supremația dreptului UE nu este aplicabilă în raport cu legislațiile naționale. Pentru a evita situațiile conflictuale, conceptul de supremație, cred, că va trebui dezambiguit prin folosirea unor termeni mult mai accesibili publicului larg, nespecializat, un exemplu în acest sens fiind:

„(1) Raportul dintre dreptul național și cel al Uniunii este guvernat de principiul supremației Dreptului Uniunii Europene.

(2) În temeiul principiului supremației Dreptului Uniunii Europene, dreptul Uniunii va avea prioritate în raport cu legislațiile naționale în măsura în care sfera de reglementare a dreptului Uniunii nu va aduce atingere drepturilor și libertăților fundamentale ale fiecărui stat membru, a independenței legislative statale și în măsura în care dreptul European nu va depăși domeniile de reglementare stabilite pornind de la principiul atribuirii de competențe, principiul proporționalității și cel al subsidiarității.²³”

Subiectul abordat în prezenta lucrare vizează mai multe domenii de interes, întrucât, explorând domeniul vast al dreptului, valențele subiectului ce privește supremația dreptului supranațional al UE pot fi regăsite în diverse arii de interes printre care putem aminti: Dreptul Constituțional, Dreptul Internațional Public, Dreptul Comerțului Internațional, domeniul Relațiilor Internaționale, Dreptul Parlamentar, Dreptul Consular. Dar, desigur, caracterul interdisciplinar nu se poate limita doar la domeniile amintite astfel că supremația Dreptului Uniunii Europene își poate face simțită prezența și în anumite situații care nu sunt la fel de des întâlnite în practică. Un exemplu în acest sens este cel al mandatului European de arestare. Putem observa influența benefică semnificativă a dreptului european în acest domeniu deoarece MEA este o procedură simplificată ce are caracter judiciar și constă în predarea transfrontalieră în scopul derulării urmăririi penale sau în scopul executării unei pedepse ori a unei măsuri de siguranță privative de libertate a suspectului sau a inculpatului.²⁴ MEA oferă un avantaj vădit statelor membre UE fiind valabil pe întreg teritoriul Uniunii și înlocuind procedurile lungi de extrădare ce aveau loc anterior între statele membre ale Uniunii Europene și care puteau, în unele situații să ducă la alterarea probelor sau chiar la pierderea lor ori, în alte situații, la intervenirea prescripției extinctive în privința anumitor fapte sau la pierderea posibilității de a restabili ordinea socială încălcată prin imposibilitatea de a pedepsi inculpatul din diverse motive. Prin acest exemplu am putut observa

Corpusul legislativ care derivă din principiile și obiectivele din tratate este cunoscut sub numele de „legislație secundară”. Aceasta include regulamente, directive, decizii, recomandări și avize.” https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/types-eu-law_ro?fbclid=IwAR1p_Q3K6psRU7FitbulKrI2JKAMGYR9fJHMvNtZla8ZsR2ibHo31HIa4QQ

²³ https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does/law/areas-eu-action_ro

²⁴ Mandat de arestare european, https://e-justice.europa.eu/90/RO/european_arrest_warrant

caracterul interdisciplinar stabilit între domeniul Dreptului Uniunii Europene (prin preeminența dreptului european asupra dreptului național – așa-zisa „impunere” a unui mandat reglementat la nivel supranațional), domeniul Dreptului Penal (instituții ale dreptului penal ce privesc anumite infracțiuni), domeniul Dreptului Procesual Penal (prin stabilirea unor măsuri privative de libertate, modalități de executare a pedepsei) și chiar domeniul Dreptului Internațional (instituția extrădării, protecția drepturilor fundamentale ale persoanelor, stabilirea unui cadru legal sigur pentru cetățean care nu îi va aduce atingere în niciun fel integrității sale pe criterii de apartenență etnică, socială, religioasă, politică etc.).

Caracterul interdisciplinar al Dreptului Uniunii Europene mai poate fi observat, spre exemplu, și în cazul Dreptului Comerțului Internațional, atunci când întâlnim contracte încheiate între părțile contractante ce prezintă un element de extraneitate (de internaționalitate). Caracterul interdisciplinar își face simțită prezența în situația în care părțile contractuale sunt state membre ale Uniunii. Acest caracter interdisciplinar este dat, printre altele, de obiectivul principal al Uniunii de a crea o piață unică prin care limitările în materia liberei circulații sunt nule atunci când ne raportăm la cetățenie, la sediu etc. Pentru a întări acest exemplu ne putem raporta cu ușurință la articolele 34-36 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene care fac referire la libera circulație a mărfurilor. Prin aceste articole legiuitorul european creează un cadru legal supranațional pentru a asigura circulația liberă a mărfurilor în cadrul statelor membre ale Uniunii. Chiar și în acest exemplu se poate observa caracterul superior oferit legiuitorului european în raport cu cel național, astfel că legiuitorul unional poate statua o interdicere a limitării cantitative la import (Art. 34 TFUE) sau la export (Art. 35 TFUE), dar, poate, de asemenea, să adopte și un cadru legal aplicabil în cazul în care limitarea sau interdicerea liberei circulații este absolut necesară după cum putem observa în Art. 36 TFUE pentru protejarea interesului public. Prin Art. 36 din TFUE vocea legislativă a UE stabilește un cadru legal riguros reglementând în mod expres situațiile în care se poate deroga de la principiul liberei circulații a mărfurilor. De asemenea, acest articol vine și cu o cerință impusă comerțului dintre statele membre, anume aceea ca interdicțiile să nu constituie un mijloc de discriminare arbitrară și nicio restricție disimulată în raporturile comerciale stabilite între acestea.

Pentru a evidenția și mai mult caracterul interdisciplinar vizat de această temă putem privi și relația dintre Dreptul Uniunii Europene și Dreptul Constituțional, Legea fundamentală a țării noastre. În ceea ce privește supremația Dreptului Uniunii Europene, în urma unei analize a modului în care autoritatea noastră constituantă a ales să reglementeze și a analizei conținutului normativ cuprins în Constituție vom constata faptul că legiuitorul constituțional român a ales să dedice Integrării Euroatlantice un întreg set de norme constituționale grupate în Titlul VI din Constituție. Titlul VI cuprinde două articole cu o importanță deosebită care prevăd Integrarea în Uniunea Europeană și Aderarea la Tratatul Atlanticului de Nord. În ceea ce privește tema noastră va prezenta interes articolul 148, care face referire la Integrarea în Uniunea Europeană a țării noastre, începând cu aderarea propriu-zisă a României și continuând cu participarea țării noastre în calitate de

membru al Uniunii Europene.

Supremația dreptului Uniunii Europene nu trebuie privită într-un sens propriu al terminologiei, fiind vorba mai degrabă de o preeminență la aplicare a dreptului comunitar, însă această supremație, această superioritate există în contextul scopului comun de a dezvolta o comunitate europeană unită de principii și valori comune care dorește atingerea unui anumit prag al prosperității în vederea bunei desfășurări a planului politico-socio-economic al fiecărui stat în parte. Și, desigur, după cum am exemplificat în prezenta lucrare, supremația continuă să existe în contextul neîngrădirii suveranității statelor membre, aceasta există prin respectarea competențelor partajate și a drepturilor fundamentale.

Privitor la soluțiile expuse în prezenta lucrare, acestea au aplicabilitate sporită în practică dat fiind faptul că aplicându-le, creând un cadru legal supranațional, putem evita diferende ce implică costuri economice majore, putem aduce un beneficiu prin uniformizarea cadrului jurisdicțional, iar, în cele din urmă putem aduce beneficii în mediul social și în cel judecătoresc. De asemenea, soluțiile propuse pot duce și la îmbunătățirea actului de justiție deoarece instanței i-ar putea fi deduse judecății mult mai puține cauze, permițându-i să analizeze în detaliu problemele juridice expuse.

Lege ferenda

Întrucât conceptul de supremație a dreptului UE nu este în mod expres prevăzut în tratate, ci se deduce din jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, dar și pentru a limita cât mai mult diferendele dintre statele membre și Comunitatea Europeană, propunerea mea vizează crearea unui cadru legal prin care să se definească și așa-numitul principiu al supremației dreptului unional. Consider că printr-o astfel de reglementare, atât jurisprudența CJUE, cât și jurisprudența fiecărui stat (deoarece și aceasta este afectată dată fiind tendința judecătorilor naționali de a prioritiza jurisprudența CJUE în detrimentul reglementărilor naționale în cazul în care vorbim de spețe care prezintă chiar și un grad de similaritate destul de scăzut), ar putea fi uniformizată, iar numărul de cauze deduse judecății ar putea fi reduse semnificativ. Această definiție a conceptului ar putea fi făcută prin amendarea Tratatelor care stau la baza ordinii juridice a Uniunii Europene, adăugând un articol ce recunoaște fără echivoc supremația Dreptului Uniunii Europene.

Bibliografie

- Gabriel-Liviu Ispas, Daniela Panc, *Drept instituțional al Uniunii Europene*, ed. a II-a revizuită și adăugită, București, Editura Hamangiu, 2021
- Augustin Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, ed. a VI-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2016
- Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Constituția României*, Comentariu pe articole, ed. a 2-a, Editura C.H. Beck, București, 2019

Claudiu-Paul Buglea, Daniel Petrache, *Curs de dreptul comerțului internațional*, Editura C.H. Beck

C.J.C.E., cauza 26/62, NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos c. Netherlands Inland Revenue Administration, Hotărârea din 5 februarie 1963.

C.J.C.E., cauza 6/64, Flaminio Costa c. E.N.E.L., Hotărârea din 15 iulie 1964

C.J.C.E., cauza 106/77, Amministrazione delle Finanze dello Stato c. Simmenthal SpA, Hotărârea din 9 martie 1978

Răzvan Horațiu Radu, Prioritatea ordinii juridice UE asupra dreptului național, https://www.constcourt.md/public/files/file/conferinta_20ani/programul_conferintei/Razvan_Horatiu_Radu.pdf

Procedura de constatare a neîndeplinirii obligațiilor, https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/applying-eulaw/infringement-procedure_ro

Tipuri de norme UE: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/types-eu-law_ro?fbclid=IwAR1p_Q3K6psRU7FitbulKrI2JKAMGYR9fJHMvNtZla8ZsR2ibHo31HIa4QQ

Domeniile în care acționează UE: https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does/law/areas-eu-action_ro

Mandat de arestare european: https://e-justice.europa.eu/90/RO/european_arrest_warrant